

DISSERTATIONES
LAURENTII CAIETANI
F A B B R I
F L O R E N T I N I

IN SANCTAE MARIAE NOVAE

N O S O C O M I O

MEDICINAE PRACTICAE MAGISTRI

DE VARIOLIS.

F L O R E N T I A E . MDCCXLVI.

APUD IOANNEM BAPTISTAM STECCHI.

SUPERIORIBUS PERMITTENTIBUS.

Deputemus intelligentiam datam, quasi pecuniam mutuatam; quo plus nobis creditur ex benignitate; eo debitores amplius tenemur in opere.

Gregor. in Moral.

DISSERTATIO

P R I M A.

UM mei muneris ſit proponere morborum hiſtorias ad eas interpretandas, & examinandas; ut facilius per vos curationes rite recteque perficiantur: non abs re erit, ſi hac dominante Epidemia, in qua VARIOLARUM contagium per aëra ſerpens indeſinenter graſſatur, ipſo dicendi aditu, talem vobis proponam morbum, ut ad examen revocetis conſtitutionem iſtam, nimis ſaepe invaden-

den-

dentem, bono publico officientem, & civitates aeque ac rura vastantem. Scire debetis nullum malum Rebuspublicis, & Principatibus reperiri posse nocentius, quam quod depopulationem infert, multitudinemque tollit, vel imminuit gentium. Fames auro, argentoque redimitur: belli damna pace restaurantur: paupertati pietate subvenitur: commercia fracta consilio recuperantur. At defectui colonorum, plebis & civium, aetates tantum hominum, & longa temporis spatia remedio sunt. Hinc optime consultum a Rectoribus, & Principibus providere, legesque condere, per quas incolantur Provinciae, eaeque multitudine habitantium frequententur. Nostris hisce fere proximis temporibus in exemplum est Hollandia; quae paupertatem, & tristes labores exuta, hoc uno consilio ad tantam felicitatem, tantamque gloriam, & famam brevi temporis spatio evecta est: ut non nisi cum Regnis de Maiestate certare, & cum maximorum Principum potentia conferri possit. Si itaque sola multitudine populorum divitiae augentur, Regum & Rerumpublicarum dignitas substentatur; an qui morbus depopulatur civitates, comitatus, & agros, non erit bono publico in-

infensissimus, atque invidentissimus? Ut vere fatear, non video quid huic possit comparari nocentius. Pestis namque ipsa, in qua iura humana aeque ac divina corruunt omnia; in qua quicquid est reverentia dignum negligitur; in qua culmen reperitur calamitatis aerumnarumque, visu & auditu deforme, minime cum Variolarum morbo debet comparari. Etenim non saevit illa in Civitates, & Provincias, nisi per longissimos temporum tractus; si tamen quasdam excipiam gentes, quae barbarie involutae, & sordidis moribus communicantes invicem, malorum hanc quasi fecem vitae sordibus adhaerescentem, & ineluibilem servant: quod permittit vindex Deus, non tantum ad propria, domesticaque delenda facinora; verumetiam ad frangenda scelera eorum, in quos disseminatur, ac spargitur; quasi in depositum asservetur inter perditas gentes, ad perdendas alias perditas, & profligatas gentes. At Variolae, licet prorsus exaruerint (nescio quo fato, vel decursu rerum) statis brevissimis annorum circuitibus revirescunt ac pullulant;adeo ut lethalissimus hic morbus, dum abest, timore compleat animos eorum, qui ipsum non adhuc passi sunt: & dum viget, interimat, jugu-

let,

let, atque avellat plurimos familiarum ſurculos, quibus omnis nititur ſobolis propagatio. Conferte modo, Auditores, cum Peſtis morbo, Variolarum morbum, & advertite, ſi huius frequens ſtrages poſſit cum inſolita clade Peſtis comparari. Tollit illa cuiuſcumque aetatis homines; ſed ut plurimum in vitae ratione delinquentes: hic in pueros praeſertim, & innocentes ſaevit: multos illa relinquit intemeratos: hic in omnes conſtanter debacchatur, & furit: illa ex remotis regionibus aſportatur, & ſaepe per vigilum incuriam, & indiligentiam excubiarum irrepit: illa vitari poteſt, vel fugam arripiendo, vel converſationes prorſus vitando: at huius morbi ſemina nobiſcum ingenerantur, atque innaſcuntur. Accedit quod in Peſte, domus, vici, & civitates lamentationibus, plangoribus, & fletibus complentur. Verum (proh ſcelus hominum deteſtabile!) in Variolarum morbo, quibus parva eſt res familiaris, dicunt Mortem ipſam mendicitati ſuccurrere: neque anguntur animo, neque horrent infandum illud ſacrificium, quo filii morbi incendio combuſti pereunt, & concremati. At cui placuit perdere Lepram; placeat aliquando hunc perdere morbum ſpurcum, aeque ac pernicio-

ciosissimum ; cuius nulla apud principes Medicinae praeceptores mentio est : cuiusque perpetua continuatio alias videretur aeternam debilitare Providentiam; quae ad Universi maiestatem ; crescendi , & multiplicandi legem illam solemnem, solemni illa exorientis orbis Die, constituit , atque sancivit. Nos tamen , qui humili semper mente venerari Dei iudicia, qui certo consilio rerum universitatem gubernat regitque, nunquam tamen scrutari debemus ; quia Deus absconditus, & nubes in circuitu Eius, & caligo infinita est ; qua mentis ipsa acies contemplatione obtunditur, atque excaecatur, minime debemus in arcana Divinitatis inquirere ; quaecunque tamen artis nostrae sunt, procurare , & administrare. Verum enimvero cum plura ea sint, quae de morbi huiusce causis, & curatione superioris aetatis tradidere Medici ; non necesse habeo iterum omnia referre, quae faciant ad morbi examen, & medelam. Una tamen haec est ratio, unde placet sermonem instituere ; quia scilicet , cum aliquantulum defecisse mihi videantur, qui Variolas examinaverunt, ac tractaverunt ; minime reticenda sint [quamvis perpaucula] quae ipse Ratione, & Experientia perceperim . Neque ob id inurendum

dum mihi esse crimen temeritatis arbitror: etenim non tam quae gravis incumbit necessitas ipsa me loqui cogit; verum etiam rei difficultas, & hominum cuiuscunque temporis in curatione Controversia. Cum itaque de Variolarum permulcenda enormi rabie praecipue ante ipsam invasionem, dicendi cardo maxima ex parte hodie vertatur; obnixe precor, ut dum, quantum in me est, saluti, & incolumitati gentium servio, benignas aures dicentis verbis praestetis, atque accommodetis.

Variolarum morbum a sordibus materni sanguinis, quo inquinatur foetus in utero, ducere exordia, apud plurimos Scriptores receptum est. Veruntamen talem sententiam tenentes, dubitare non deberent de illis temporibus, quibus coepit invadere homines: multaque exstare deberent adnotata ab' antiquis Medicis solertissimis, & in morborum observationibus, & signis supra recentiores omnes oculatissimis. Etenim cum factum sancte admodum fuerit, feminas graviditatis temporibus, ideo solitis uteri evacuationibus minime purgari; quia foetus accretio, & vigor nullo modo praepediatur, ac concidat; videtis eas Naturae leges, quibus modo devinciuntur homines,

ipso

ipſo in Mundi exordio, aeque ſtare debuiſſe: & debuiſſe primos illos terrarum incolas hanc peccati poenam luere, eo prorſus modo, quo inſequentibus temporibus nati ſubſtinere coguntur. Veruntamen, cum tam gravis morbi nullam aliam habeamus anteriorem informationem, praeter illam, quam Arabes Medici tradidere; non abs re eſt exiſtimare, vel prorſus novum illis apparuiſſe; vel antiquis temporibus adeo mitem extitiſſe, ut Artis referre auxilia prorſus fuerit inutile, ac ſupervacaneum: & ſicut certo ſcimus, luem Gallicam ex America in reliquas terrarum partes traductam, primis hominibus infectis, dum adhuc barbaras illas incolerent regiones, nullam intuliſſe moleſtiam: cum vero Europae ſinus iam appellerent, ſummis angoribus, & cruciatibus afflixiſſe: & ſcimus pariter novam hanc luem noſtris hiſce temporibus nonnihil mitigatam, nec adeo ſaevam eſſe, ut fere omnes, qui tunc ex ipſa aegrotabant, ſpe ſalutis fruſtrati, & morbi vituperio confecti venena arripere, & mortem quaſi ipſam ſibi conſciſcere cogerentur: ita credibile ſit, mitiorem anteactis temporibus fuiſſe Variolarum morbum. Habeo Scriptores, Hiſpanos, occupata America, Indis,

quibus fuere hactenus incognitae, communicavisse in hostimentum luis venereae inde primum adsportatae.

Novos nasci morbos, qui nunquam fuerint, non censeo: cum principia, per quae exoriuntur, admixta extiterint in ipsa hominum complexione; verum nocendi illis laxatas habenas fuisse: quare arbitror, vel per tempora delituisse, vel quondam alicubi extitisse mitiores: & tantum suscepisse incrementa, veneficamque induisse naturam inter quarundam Regionum homines, quibus insiti fuere firmatique. Cum experientia doceamur, Variolarum vim per pluviarum multitudinem enervari, & per quaedam anni tempora debilitari; ita ut ipsa remissio Caloris, vel Frigoris, vel Siccitatis, vel cuiusdam praecipuae qualitatis illas infringat, & extenuet; ratione pariter ad existimandum adducor, per temperatas quasdam Regiones adeo moderari, ac temperari potuisse, ut leniter admodum invadere valuerint, & officere. Id, quod me in stuporem rapit, & admirationem, est, post illarum remissionem, & extinctionem, nova & certa periodus, ac comprehensio: quare prorsus nesciam, an quadam conversione influentium Siderum; an praecipuorum Ventorum

rum

rum afflatu, iterum per ipsam praecipuam indolem novae affluxae materiei morbus exsuscitetur, & pullulet.

Optabile profecto esset, & summopere expetendum, nisi veram, saltem verisimilem vobis proponere sententiam, ad hoc, ut tanti momenti res elucesceret, vestraeque omnium intelligentiae satisfaceret. At cum nihil habeat dubitationis Aristotelis effatum dicentis: *quemadmodum vespertilionum oculi ad lumen diei se habent; ita & intellectus animae nostrae ad ea, quae manifestissima omnium sunt*: videtis a me nihil posse referri, quod tantae difficultati explanandae sufficiat, quodque possit grande Naturae mysterium revelare. Hoc certum inter animalem Spiritum, & Materiam reliquam, quasdam nobis penitus abditas esse leges, per quas & ipsa agatur Materia, & ab eadem ipse exagitetur Spiritus. Tali Materiei, & Spiritus nixu, & renixu, tota hominum salus, & animantium substentatur, ac pendet (si tamen servetur inter Materiam, & Spiritum aequilibrium, quaedamque actionis, & passionis proportio sit:) at si Spiritus plus aequo actuosior inertem Materiam appellat, urgeatque; frangitur, & concidit aeque ac si ipsa Materia ignavum,

evani-

evanidum suisque viribus enervatum attingat, vel faciat Spiritum. Huc respiciunt omnia Medicorum monita, & praecepta, quae Ratione primum, & deinde Experientia, vel ad temperandam Materiam, vel ad recreandum, restituendumque Spiritum reperta sunt. Huc respiciunt instituta, juraque ipsa Naturae, quibus laedi vicissim, vicissimque refocillari sentimus.

Per hasce leges hominum generi impositas; quae leges (melius quam Motus, Naturae leges dicendae; cum Natura ipsa sit Motus fons, origoque) a Deo sanctissimo Conditore in rerum exordio ipsi insertae cuicunque Naturae, non tam sanitatis, & vitae; verum aegritudinis, & mortis functiones peraguntur, ac fiunt. Nec alio, ut saniori apparet sententia, Medicorum disceptationes de criticis diebus revocandae videntur, quam ad illam vim legum earundem, quibus Materia, & Spiritus invicem colligantur, & agunt: ita ut quae fiant decisiones morborum citiores, vel tardiores, non aliunde pendeant, deriventque.

Hippocratis temporibus, qui veterum Medicorum observationes, cum sui temporis observationibus conferre vehementius studuit, acuti morbi quatuordecim diebus iudi-

Judicabantur: at nostris, quis est qui non videat, hisce tantundem diebus, ut plurimum, eundem similiter servari ordinem, dierumque terminum? Quocirca ableganda est, & irridenda illorum opinio, qui inconsideratissimae temeritatis plenissimi, audacter queruntur, & lamentantur, quod valde iam sint debilitatae corporum constitutiones; non advertentes hominibus otio lascivientibus, & voluptatis effervescentiis defatigatis, plurimisque morborum sordibus inquinatis, & infectis eorum seminibus, concidisse; at nullo modo propriis enervatam viribus defecisse Naturam.

Cum itaque dictis Hippocratis temporibus, qui duobus millibus, & dugentis circiter floruit ab hinc annis; eaedem, quae modo sunt, adamussim Naturae leges fuerint, haeque ab ipsa indole humanae Materiei, humanique Spiritus pendere videantur; quid prohibet autumari, per quaedam determinata tempora, quemdamque praecipuorum corpusculorum influxum, materiam illam Variolarum noviter accrescere, fermentari, inflari, ac excludi in pustulas: ex quarum diro afflatu, similis quoque aliorum corporum concitetur, atque incendatur Materia?

De

De atroci hoc morbo Variolarum, cum quaedam iam dixerim, quaedam quoque ad praesentem Dissertationem facientia addenda sunt. At cum ab effectibus melius, & securius de rerum essentia liceat argumentari; id quod huius morbi sit, reducendum videtur ad Venenum quoddam insigniter causticum, atque inurens, quod sua potestate irritat, vellicat, mordicat, incendia febrium furentium exsuscitat, inflammat carnes, & deinde, licet plurimis parcat, quosdam tamen devastat, corrodit: & quos occidit, in carbones denigrat siccatque.

Venenum hoc residere credibile est in quibusdam particulis, seu corpusculis, quae in nutritione, & accretione partibus foetus adiecta sint; & cum sint haec non naturalia, & a principiis foetum componentibus prorsus aliena, inertia remanent, & minime operosa. Cum vero per inspirationem iam nati foetus inquinati aëris fomenta senserint, & per externam illuviem, interna illuvies multo magis accreverit; omnia quae ab Auctoribus enumerata, & ab Experientia patefiunt Symptomata, plus, minusve iuxta veneni quantitatem, exsuscitantur, indeque a Natura in pustulas sequestratur, includiturque usquequo in saniem effun-

effundatur, ac diffluat. Quod si probe succedat, convalescunt aegrotantes: sin autem, vel male ad externa eliminetur loca, vel retrocedat, Compositum omne vitiat, atque sollicitat, adeo ut vita aegrotantis periclitetur, vel concidat.

Omnia, quae sparsa in Orbe sunt universo, venena, intra uniuscuiusque corpus agere & produci posse, meliores Medici consentiunt omnes: etenim cum ex diversis, & innumerabilibus Principiis formati simus, & coagmentati, & horum Principiorum actiones fiant a Spiritu, & a mutua, atque alterna ipsorum fluiditate, qua invicem seipsa pervadant, contemperent, & in aequilibrium asservent; videtis quod si a naturali statu ea dimoveantur, morbos parere; & si recedant magnopere, illam, quam dicimus venenatam, interficientemque induere debere naturam. Hanc doctrinam incorruptam edocuit omnibus Medicis Hippocrates, sic dicens in libro qui est de veteri Medicina „ *Inest in homine & amarum, & salsum, & dulce, & acidum, & acerbum, & fluidum, & alia infinita omnigenas facultates habentia, copiamque & robur. Atque haec quidem iuxta ac inter se tempe-*

 „ *rata*,

„ *rata , neque conſpicua ſunt , neque bo-*
„ *minem laedunt : ubi vero quid horum*
„ *ſecretum fuerit , atque ipſum in ſeipſo*
„ *fuerit ; tunc & conſpicuum eſt , & bo-*
„ *minem laedit .* „

In tantum itaque, ſecundum hanc Hippocratis ſententiam , probabile eſt quod morbi exoriantur in partibus ſolidis , in quantum ſcilicet Principiis , & naturalibus Componentibus illarum plura ſimilia, vel diſſimilia corpuſcula adiecta ſint : quae uſquequo multitudine, vel poteſtate proximiora ſuperaverint ; & ſuperata ſint invicem, & perſtiterint talia qualia , nullam inferant noxam , etiamſi partibus fuerint diſſimilia ; uti materia Variolarum, quae taliter firmata & diſpoſita, non nocere poſſe per aliquod tempus , experientia declaratur: etenim nec quae Lentiginum materia, nec quae alia diverſae ſpeciei ſtigmata efficit, morbos procreare ſolita eſt ut plurimum ; nocere tamen utique, quando alia Corpuſcula noviter advenerint, & ſuperaccreverint , & quae iam erant exſuperantia facta ; partium ceteris Principiis immiſcuerint ſeſe, motumque conceperint extraneum , quem refraenare potis ipſe non ſit Spiritus . Et probabile ſimiliter videtur ,

quod

quod ex Liquidorum vitio exoriantur morbi: si quaedam Principia, vel Componentia, vel alia cuiusvis generis admixta, quae fluiditatem habere debebant, concreta fiant, & persistant; ita ut ea neque compescere, neque frangere ipse valeat Spiritus. Cum vero quae concrescunt ex Principiis, & ex Componentibus, vel ex his, quae admixta ipsis sunt, concrescere debeant, & copulari ob aliquam immodicam iacturam Spiritus, qui amissa propria, & naturali sua vi, nequeat illa Corpuscula in debita fluiditate continere: sive facta haec fuerit iactura, ob auctam insensibilem transpirationem; quare quaedam ipsius pars evanuerit [sive ob aliam causam imminutus ipse fractusque maneat Spiritus] hoc probabile mihi videtur, ex iactura Spiritus concretionem hanc Principiorum, & Componentium cuiusvis generis, ipsi tamen iacturae consentaneam, fieri debere: quapropter Spiritus iactura ex quacunque causa, omnium morborum tam in Solidis, quam in Fluidis, & senectutis quoque & mortis origo sit.

Et licet, per ea quae dicta sunt, generatio, & exortus declaretur plurium morborum, qui absque febre sunt; non vero ipsa febris essentia, quae tot adnectitur

morbis ; ſciendum eſt, altum nimis febris eſſe myſterium: nec poſſe imbecillem hanc meam opinionem aliquo modo ſubſiſtere, abſque eo quod declaretur , quomodo febris effectus erumpat ; & varii circuitus, comprehenſiones, & circumſcriptiones variae, & Corticis etiam Chinae , quo quaedam tolluntur febres, operatio declaretur, ut in meis nuper impreſſis Diſſertationibus indicatum eſt. Quae omnia cum maiorem animi quietem, & otia requirant , non eſt huius loci referre: non enim modo febris eſſentiam , ſed venenum Variolarum , & harum curationem inquirere placet , ac examinare. Quod, poſito, reliquis, & innumerabilibus principiis nutritionis foetus adiectum fuiſſe , & praeſertim ſolidis illius partibus infixum , ſtatim ac per aliquam conſtitutionem aëris referti iſtiuſmodi corpuſculis accreverit adeo , ut quae inſunt principia componentia virtute ſuperaverit „ *& ipſum in ſeipſo fuerit ; tunc & „ conſpicuum ſit , & hominem laedit*. „

Corpuſcula igitur haec inſigniter cauſtica , atque inurentia , ſimilibus particulis, quibus abundet aër cum fuerint aucta, ſuique facta iuris , ut nequaquam evinci , exaequari , & in quadam inactione a Spiritu,

tu, & ceteris naturalibus Principiis possint contineri; ecce tibi quod veluti a multiplicato fermento, solidorum, & exinde humorum massa fermentatur, agitatur, ebullit: & morbus fit bonae indolis, si corpuscula venenum constituentia parum a naturali statu recesserint; malique moris, e contrario, si venenum maximum susceperit incrementum, talemque indolem, quae minime possit a Natura superari.

Morbos plurimos, ac saevissimos ab aëre vitiato, & inquinato, & nonnullis infesto hominum temperamentis, fieri Ratio simul, ac ipsa demonstrat Experientia: etenim cum sint homines, quasi aëris pisces, qui non solis cibis, & potionibus; verum aëris ipsius beneficio alantur, & crescant; non ea tantum laedunt homines, quae per ceteras res nonnaturales errata, fiunt; verum quae cum vitiato aëre inspirare coguntur, illis interdum officiunt maxime.

At cum actu aegrotantes, & qui aegrotare timent, non de morbis, neque de illorum essentia; veruntamen quibus auxilientur praesidiis, scire exoptent, ut vel futuram tempestatem cavere, vel praesentem possint effugere: operae pretium est ea

innu-

innuere primum , quae superveniente , & iniecta epidemica hac constitutione procuranda sint ; praesertim cum talis morbus, non plurimos continuo invadat, sed lente extrinsecus adveniat : commoretur tamen ultra quam satis videatur , & ad alios demigret.

Ea idcirco, quae ad comprimendam frangendamque illius ferocitatem veniunt, modo (quantum humanae industriae concessum) consideranda haec sunt; vel enim qui tali morbo debet corripi infans est, & lacte vescitur tantummodo: vel iam infantiae tempora excessit. Si lacte nutricis dumtaxat victitetur infans; cavere debet mulier omnia nimis salsa, & aromatibus condita: sicut acria nimis , quae Ars , vel Natura suppeditat. Et ideo hoc praestandum ; non quia veneni vis imminuatur , debiliteturque : etenim ut observare potuistis in hac epidemica constitutione, etiam qui nihil in victus ratione deliquerunt, extremam perniciem passi sunt : verum quia ne morbo Variolarum, alter edacitatis morbus, & intemperantiae iungatur . Misereor ipse paupertatis , & mendicitatis quarundam feminarum, quae allia, & caepas, ceteraque agrestia edulia , & saepe incocta , ad vitam tradu-

traducendam coguntur aſſumere: quae deinde cum in lac brevi tempore vertantur, & commutentur, exitiale infantibus praebent alimentum.

Scio ſane plurimas mulieres, & quae ſunt pauperrimae hoc nutrimento infantes educare aſſuetas: & ſcio quaſdam, acerrimos fructus, & auſteros, ſicut & aromata quaedam irritantia, & pungentia ad vitae uſum uſurpare ſolitas. Nec ullo modo ideo accuſanda Naturae benignitas eſt, ſed laudanda ſemper, quod talia aromata, taleſque fructus producat ad cibos graves, ſtomachoque difficiles digerendos: verum ipſae feminae arguendae vituperationeque reprehendendae ſunt, quod maligna ingruente aliqua influentia, tali quo utuntur victu infantes perdant: vel etiam non ingruente, diſturbent eorum corpora, & in illis data opera, convulſiones etiam, & terraemotus excitent. Si eſſet charitatis, & amoris ſenſus, deberent profecto, ſaltem tunc temporis temperare ſeſe, & infantum ſaluti proſpicere. At quantum in gignendo procacitatis, & induſtriae; tantumdem magna ex parte in educando indiligentiae, ſocordiaeque invenitur.

Quid dicam modo de vini abuſu, in

quo

quo sese moderari, non tamen prorsus ab eo abstinere deberent? Etenim sapientes Antiquitatis Medici, qui vinum dixerunt esse sanguinem terrae; neque nutricibus, neque pueris illius usum penitus interdixerunt: at summa moderatione, & quamaquosissimum assumendum voluere. Et hac in re dicendum, quosdam extitisse, non re, & opere, verum rumore tantum Medicos, qui, quasi vim nominis abhorrentes, vinum quibuscunque nutricibus prohibuerunt, physicae rationis ignari, qua intelligitur vinum aqua multa perfusum, aqua sola potentius, & valentius ad nutriendum simul ac ad refrigerandum esse. Aquae siquidem soli non tanta vis inest pervadendi, & percurrendi minimos, & exilissimos canaliculos; quare debita pernicitate ferantur Liquida ad partium omnium incrementum & alimentum: neque partibus ipsis tanta impertiri potest vis; unde solitis functionibus peragendis, absque nova aliqua spirituosi liquoris affusione ipsae sufficiant.

Exstat in libro de Aëre, aquis, & locis, qua tales redarguuntur Medici huiuscemodi Legislatoris nostri sententia „ *Et* „ *sane censeo melius esse pueris vinum quam-* „ *aquosissimum dare: minus enim venas adurit,* „ *ac*

ac reficeat. Et in libro de salubri Dieta, ait „ *Pueri infantes diu sunt calida rigandi,* „ *iisque vinum dilutum exhibendum, quod* „ *prorsus tamen frigidum non sit, idque offe-* „ *rendum, quod minime ventrem attollit, &* „ *flatum creat. Atque haec facienda sunt, quo-* „ *minus tentent convulsiones, ipsique crescant,* „ *& melioris coloris fiant*.

Quomodo talis efficiatur per vinum operatio, declaratum est ab insigni viro Nicolao Falcuccio Florentino; cujus mors saeculo XV. publica lamentatione deplorata civium omnium consulto, maiori hac in Ecclesia iusta ei persoluta fuere. Is in illo, qui est de siti Tractatu, haec protulit: *Vinum, licet sit multae lymphationis, non intendit humectare corpus, sicut facit aqua, & est verum humiditate madefactiva; sed humiditate substantifica humectat plusquam aqua, & reapponit partem eroridam deperditam*.

Quod si tali potu infantes praesertim & pueruli tractandi sunt, annon etiam nutricibus pauxillum vini indulgendum; cum plurima iidem abundent, quam continuo per os eiiciunt, saliva; cumque ipsorum partes viscosis, & glutinosis humoribus oppleantur, & obruantur, qui exagitari, ac dissolvi per vividi lactis influentiam exposcunt,

D quo-

quominus convulſionibus, multiſque aliis graviſſimis morbis, ab humorum viſciditate exortis, corripiantur, ut ab Hippocrate alio in loco praeceptum eſt?

Ad vini interdictum fuere quibus placuit novam forſan adiungere & maiorem inſaniam, prohibendo quoque in obſoniis ſalis uſum nutricibus; non alia profecto ratione, niſi vel quod revera ſapientiae ſale tales Medici orbati; vel quod in illis prorſus evanuerit. Quis enim eſt qui neſcire debeat, lac per talem victus rationem non ſatis infantes alere; cum obſonia hujuſmodi inſipida a Natura ipſa reſpuantur: unde & nutricis vires collabefactari atque infirmari debeant; neque ſciat, ſalem rebus pro anima datum: quare fructus omnes ſuo praecipuo ſale Natura conſpergit: & coquendas res ſale condire neceſſe eſt, ad ſpiritum rei coquendae retinendum, ne per effervescentiam diſſipetur, & avolet?

Priſcis illis Anachoretis herbis veſci ſolitis ad comprimendam & refraenandam membrorum legem ſemper legi mentis repugnantem; non tantum minime ſalem, fuiſſe vetitum, conſtat; verum *ſalem interdicere* ad denotandam feritatem, & quamdam contra homines agreſtem immanitatem

tem a Latinis antiquo proverbio usurpatum.

Verum enimvero non liceat mihi hoc in loco insectari foedissimam quorundam Medicorum assentationem, qua divitibus ad usque vitae extremum blandiri volunt ad turpem lucrum aucupandum: nihili existimantes, si qui crescant pueri, tali educati ratione, debiles ac morbosi victuri sint: sique nutrices, quae per paupertatem natorum suorum charitati renunciare usque coguntur; victu non humano, atque insalubri, & conclavibus inclusae in miserrimam servitutem redigantur; liceat tamen deplorare aeque miseram infantum illorum conditionem, qui acerbitate fructuum, aromatum, & vini nimio usu; vel qui nullo sale, nulloque vino confectum lac assumentes, morborum supervenientium impetu irruptioneque longe periclitantur.

Utrum talis morbus enormis sit omni studio effugiendus, an non, mihi non satis constat. Hoc certum, omnes qui primas excesserunt aetates, a tali adhuc immunes vectigali Naturae, de nimis anxia sollicitudine parentum conqueri, conversationes hominum habere suspectas: timore, ac paviditate compelli; vitaeque usura semper fatigari. Quod si talem morbum

passi fuissent; iam Gloriae Aeternae bonis, vel saltem Naturae, ac Fortunae melius potuissent perfrui.

Morbo idcirco gravissimo, omnesque per aetates pertimescendo nullam aliam, Dieta, magis salutarem praestandam esse provisionem arbitror; qua scilicet grassante Epidemia instituatur victus boni nutrimenti, taliaque sint esculenta, & quae per potionem ingeruntur. Vitari debet caseus, & viscosa pulmenta, sicut & aromata, & quae acida, & quae acria, & pungentia omnia: fructus, & praesertim plurima scatentes aciditate interdicendi; sicut & dulcia ad vitae luxum, & pompam comparata. Iuscula & carnes concedendae: sicut & ova, quae, juxta Hippocratis doctrinam, lactis naturam redolent. Modico vini usui aliquid dandum licentiae. Herbae, quae sint aceto consperfae videntur permittendae. Victu denique hominibus conveniente, & quantum fieri potest simili, tractandi sunt ante invasionem, & invasionis tempore, ut morbi iniuriae arceantur.

Quae est autem in nonnullis Auctoribus hodie tanta perversitas, ut tot iam inventis alimoniis, aqua, & herbis, & fructibus; victu scilicet cicurum, vel insectorum, vel agrestium animalium proprio; mi-

miſeri quidam aegrotantes inſolente praecepto victitari debeant, & velint! Exercitia talia ſint, quae minime ſudores provocent: ſique tempora anni debitam non tribuant aëri humiditatem, cubicula irrigentur frequenter, quo aër inſpiretur humidior. Si enim venenum quid cauſticum, & inurens eſt; quae contrariis pollent qualitatibus utilitatem non exiguam conferre debent. Sique aliquando in pluviarum multitudine debilitari morbum, & comminui, demonſtrat Experientia; qui aër efficitur arte humidior ad veneni vires infringendas conferre debet.

A victus ratione ad caſtigandas vel praeveniendas Variolarum iniurias, cum iam quaeſita ea ſint, quae huic morbo; alias ſuperbo, & indomabili; per dietam aptari poſſint praeſidia, reſtat ut etiam alicuius ſpeciei lac, & praeſertim bubulum, per ſe ſolum, vel aliis admixtum eduliis, dietae huic coniungatur, & quantum ſtomacho ipſi ſufficiet: quod ſi lac reſpuatur, illius vice tantillum butyri per dies offerendum. At ſi & hoc difficile factu ſit, quae ex ſeminibus parantur emulſiones exhiberi debent: omnia tamen iuxta corporum conſtitutiones fiant; non enim eadem

de-

decora quibuscunque temperamentis hominum: quaedam siquidem sunt, quae quarundam rerum acceptione gaudent; & quaedam, quae simili pariter acceptione laeduntur.

Prima hac mea Dissertatione ad calcem perducta; non dubito aliquem satis emunctae naris iam dicta irrisurum. Verum quid contra divini Spiritus eloquium apponi potest, iubentis ante languorem adhibendam Medicinam? & quod consilium dari potest utilius ad custodiendos praesertim, servandosque infantes, quos lac nutricis morbo iam correptos male nutrit, partim quod per Febrem, & auctam caliditatem acescat, corrumpatur, adeoque malum & ineptum praebeat alimentum: partim quod per Febrem increscat saepe sitis? quamobrem ad illam restinguendam maiori copia lac sugere coacti, impotentes ad illud digerendum fiant, malaque induatur ipsum qualitate: ex qua, qui pereunt, & si lacte sint victitati solo, tamen extinctorum carbonum, & prunarum speciem referunt.

Haec habui quae innuerem facienda maxime anteaquam tam perniciosus morbus invadat cuiuscunque aetatis homines; eaque omnia tempore sanitatis omnibus in prom-

promptu, obviaque. Cum vero iam irruerit morbus, imparatosque occupaverit, Naturae potius benignitas, Roburque implorandum, quam Artis, & Scientiae praesidium: & maxime quod, ut audivistis, quaedam sint corpora, quibus tunc mederi non possit, & quaedam quae mederi respuant, eaque sint praesertim infantium, & adolescentium, de quibus ait perbelle Cicero, facilius in morbos incidunt adolescentes; gravius aegrotant, tristius curantur.

Vobis haec a me relata sint ad quamdam Variolarum generalem informationem, & quasi in exordium, ac veluti seminarium earum rerum, quae dicendae mox veniunt: ita ut singillatim quae probabiliter sit materia, & quae definitio Variolarum; quae historia, & causae, quae curatio per sanguinis missionem, quae per ambientem aërem, quae per potum, quae per victum, quae per Pharmaciam, & Chirurgiam; quae denique ex his illa sit Medici providentia qua iuvare possit, quando Variolae praecipiti furore cuncta hominis disturbaverint, & effraenatius invaserint, magna profecto voluntate ad optima vestra studia dirigenda, in sequentibus vobis aperiam.

DISSERTATIO
SECUNDA
DE MATERIA, ET DEFINITIONE
VARIOLARUM.

DISSERTATIO

SECUNDA.

Uod dixi in superiore Dissertatione ad praecavendam praesertim VARIOLARUM rabiem; rabies ipsa talis Epidemicae constitutionis, quae interdum per regiones, diu multumque grassatur; ad dicendum denuo properare urget, impellitque: partim quod vocem attollere ipsa cogit pernicies nationum, & gentium: partim quod per huius morbi curationem nulla consistit iam recepta methodus: quare ad miseriam, qua tot vexantur, perturbantur, evertuntur re-

giae aequaliter & plebeiae familiae; altera maxima accedat calamitas; non tantum ullam in tam infesto, & praecipiti malo sancitam adhuc esse medendi legem; verum etiam Medicos contra seipsos divisos de varia, & dispari curatione certare, & calumniari invicem. Sunt siquidem dissimiles, adeo circa curationem Variolarum, ipsarumque tractandarum rationem quorundam opiniones, ut quid praestari debeat tali morbo laborantibus per omnium ordinum homines ignoretur, aut saltem haesitatione, vel timore exequatur. Quod profecto, neque contemptum Artis, neque admirationem hominibus sano iudicio praeditis excitare deberet: multae siquidem, ac propemodum infinitae sunt Naturae operationes, & rerum essentiae abditae prorsus, & obvolutae caligine ignorantiae, quas revelare humanae menti nequaquam possibile est. Cum itaque in rerum universitate, & praesertim in humani corporis morbis paucula admodum detecta sint, plurima vero lateant in obscuro; eo quod difficile factu sit Veritatis faciem revelare; ego nihil faciam amplius, quam inquisitionem rei procurare; labore certe ipso, nunquam tamen praemio contentus. Quae iam leviter attigi,

vo-

vobis tradita fuere ad quamdam generalem informationem morbi, & custodiam: modo vestrum animos, mentesque revocare placet ad eiusdem magis praecipuam notitiam, ut inde rationi congruentem medelam vestris aegrotantibus adhibeatis. Et hoc melius me quidem facturum sum arbitratus; si quem paulo ante proposui dicendi ordinem, hodie servarem: revocando videlicet ad examen hac Dissertatione secunda materiam Variolarum, earumque definitionem. Quae hunc finem respicere mihi videntur, protestor nullo audere me proferre magisterio: verum edicere, ut quid ipse muneri serviens tantula ratione mea excogitaverim, intelligatis. Quocirca si aliquid haurire posse speratis, quod vestram soletur discendi cupiditatem; anteceptam animis memoriaeque infixam nobilem illam per vos iubeo teneri sententiam: nullius mordicus tuendum dictum: nullius standum opinioni: nullius nomini, & famae, & auctoritati deserviendum: verumtamen, ut Sapientissimus dixit Plato, *parendum dictis, & eousque tradita praecepta servanda, quoadusque in terris appareat sacratior aliquis, qui fontem omnibus veritatis aperiat, quem denique sequantur omnes.*

Ma-

Materia Variolarum in corpore humano, ſi placeat adherere conſilio antiquorum peraeque ac recentiorum ; reponenda eſt in ſordibus materni ſanguinis, quo alitur foetus in utero, minime per conſuetas evacuationes expurgati : etenim qui priſcis praeſertim temporibus Medicinam cum laude, & exiſtimatione fecerunt, arbitrati ſunt talem materiam acquiſitam a foetu , & in ipſa accretione ſuis fuiſſe adiectam partibus, ſequeſtratam tamen , tanquam ſuperfluam iuxta cutem, & longe a nobilioribus membris: & dixerunt iſtam materiam neceſſario reperiri in omni foetu: quia embryo non ſit nutritus ſanguine tam laudabili , ut non aliqua ex parte ipſum inficere non ſit aptus : & ideo nullum eſſe a tali immunem morbo, qui ſuam traducens originem ab ipſo embryonis alimento quaſi naturalis, & inſitus, & ipſi naturae coniunctus, nullum a tali immunem aegritudinis lege relinquit: & addiderunt inſuper, quod quantum alimentum illud fuerit immundius , & excrementis abundantius; tanto Variolarum materia copioſior, & ad inficiendum ſit aptior: quare feminae, quae in menſtruorum tempore concipiunt, vel paulo antequam menſtrua compareant, Variolarum tunc temporis materia

fiat

fiat copiosior, & maiori congeratur quantitate, eaque dum foetus adhuc in utero sit non laedat, quia paulatim accumuletur, & huic infecto alimento ipse foetus assuescat; unde ab illius malitia per id temporis haud laedatur, quia sint eius membra virtute ad expellendum debilia; itaut Natura imbecillis, nec ipsam conetur expellere: neque Materia valeat ad expellendum irritare Naturam. Post exitum vero foetus ab utero, cum materia Variolarum per non sanum alimonium vel nutricis, vel cuiusvis alteriusmodi, vel per alimentum vitiati aëris accreverint, en quod lacessita Natura a tali multiplicata materia commovetur, ac agitatur, & in exteriora depellit; ad corpus ex ea purgandum: & hanc dixerunt esse rationem quare corpora, in quibus tardius, vel ocyus ipsa augmentatur materia, ocyus, vel tardius talem patiantur aegritudinem.

Dubitarunt quoque veteres Medici num foetus in utero nutriretur ab illo sanguine non purgato: & licet fuerint qui crediderint ex tali sanguine ipsum substentari, & augeri; nihilo tamen minus inter eos fuere, qui minime tali crescere nutrimento foetum; quinimo eundem nullo modo vivere posse si huiuscemodi nutricaretur impuro

san-

ſanguine : ſed tamen pura tantum, & integra illius parte ali debere dixerunt. Atqui cum nullus ſit ſanguis, quantumvis ſalubris, qui per impeditas purgationes, non plurimis inficiatur ſordibus; ideo embryonem ab ipſo aliquam ſuſcipere, & pati debere infectionem aſſeruerunt, quae deinde menſium, & annorum ſucceſſione manifeſtetur. Eoque magis per talem ſententiam huius morbi neceſſitas exſurgit urgentiſſima, cum ſciamus feminas ſanguine menſtruo non rite purgatas plurimis, & quaſi venenatis ſcatere particulis, quae ſaepe difficiles, & longos pariunt morbos. Quapropter cum alimentum foetus neceſſario talibus abundet impuritatibus: neque his per inſenſibilem tranſpirationem ſufficienter purgetur (feminis ſiquidem tranſpirationis beneficio aliqua ex parte fraudato alterum ſupplet menſtruarum purgationum) videtis quam rationabilis illa fuerit ab antiquis Medicis aſſignata, & definita materia Variolarum.

Hae ſunt antiquorum de materia huius veneni opiniones; quibus novam aliam vel aſtruere, vel in medium afferre veriſimiliorem, temerarium forſan erit: cum praeſertim experientia clarum fiat, venena quaedam (ut illud eſt canis rabidi) per dies,

dies, & menses, & usque annos delitescere absque eo, quod nulla alia contagione, corruptioneque contaminentur infecti: quapropter hoc Variolarum ad cutim praecipue sequestratum consistere & ipsum possit absque corporis iam affecti per annos iactura. Rationibus hisce adducti Medicorum recentiores antiquorum sententiae subscripsere, & forsan inter hos, qui supra caeteros fama, & nomine inclaruerunt.

Mirum sane quod in re tam grandi, & Naturae mysteriis undequaque refertissima, a veterum placitis, & maxime Arabum Medicorum, plures ex nuperis non recesserint: cum praesertim antiquus Scriptor Cicero talia de antiquis Scriptoribus, & ipse dixerit: *Errabat multis in rebus antiquitas, quam vel usu iam, vel doctrina, vel vetustate immutatam videmus.*

Profecto quidem in materia statuenda Variolarum si non recedere prorsus debuerant ab antiquorum sententia, circumspectione tamen erat examinandum, magisque accurata consideratione forsan intendendum, an iam dicta materia eadem sit atque ea, quae Morbillorum: & an quod facit Variolas sit tantum ipse infectus sanguis: & quod Morbillos, sit eiusdem tantum in-

fectum ferum. Hoc certum difpares hos & effe, & dici debere morbos, eorumque diffimilitudines ex differentibus caufis effe factas: & maxime fi cuiufcumque attendamus modum exortus, & diffimilem invadendi modum, atque erumpendi: ita ut uniufcuiufque differentiffima illa fit, & dici debeat materia, in qua differentiffima nidulatur morbi natura, & effentia.

Talibus permotus rationibus, excogitare ipfe coepi an fanguis non repurgatus, quo fuit foetus auctus, & altus, dici debeat materia Variolarum: an potius materia duntaxat Morbillorum; utpote qui in colore, & in rubore propius ad fanguinis effentiam accedant, & in tam celeri erumpendi modo: alia namque, ex iam dictis, ftatuenda mihi videtur illa res, quae Morbillos creat, & alia, quae Variolas: quare neceffarium fit aliquam uniufcuiufque praecipuam, diffimilem, & individuam affignare, ac perfcrutari materiam: & fi ad impurum illum fanguinem contaminatumque, quo crefcit foetus, & alitur in matris utero, materia efficiens Morbillos referri debeat; ad quamnam aliam alter tam diftans Variolarum, tam indifpenfabilis, & fere neceffarius, uti qui Morbillorum, referendus effe videatur.

Quod

Quod profecto examen, & quam inquiſitionem cum Scriptorum plurimi praetermiſerint, rei forſan difficultate perterriti; eo magis inquirendam arbitratus ſum: quia in veritatis diſquiſitione, niſi plauſum, veniam ſemper dicentis verba promerentur.

Ne tamen ſuſpenſo haereatis animo, neve ipſa dilatione praeveniat faſtidium novae referendae opinionis; arbitratus ſum materiam Variolarum illud ipſum eſſe accreſcentis foetus nutrimentum, quod ab ipſo foetu per venas lacteas aſſumitur, & ſolidis praeſertim (uti proprietas eſt vaſorum lymphaticorum, cuius generis, & ipſae venae lacteae ſunt) eiuſdem foetus partibus apponitur, & aſſimilatur. Certum ſiquidem, iam viſum Anatomicis venas lacteas omnia perreptare inteſtina, omnique ipſas repleri ſubſtantia, vel exſugere, quod in alimentum corporis cedere poſſibile ſit. Quare docuerunt iidem elapſi ſeculi Anatomici, venas eaſdem per inteſtina tenuia diſſeminari plurimas; per craſſa vero iam exſucta imminutaque alimonii eſſentia pauciores: eaſque reddito chylo ad ſanguinis formam induendam aptiorem in receptaculum Pecquetianum exonerare ſeſe.

Verum cum ſit itaque, vel ad verita-

tem hoc accedat propius, venas ſcilicet lacteas factas eſſe, ſparſas, diſſeminataſque per Inteſtina ad exſugendum, atque exhauriendum indeſinenter quicquid corpori concedi poſſit in alimentum; videtis in accreſcente foetu aſſumere ipſas debere multum ex eo, quod intra inteſtina ipſa continetur, aſſervaturque. Hoc vero quod inibi aſſervatur per omne tempus, quo foetus intra tunicam amnios natans libare ſerum illud incipit; quod eſt dum efformatus eſt totus uſque ad exitum ab utero; cum caloris ope diuturnaque mora neceſſario aceſcat, & magis magiſque exſiccetur in dies; videtis quoque, ſi mentis oculos advertatis ad motum illum contractorium, ſive dicatis periſtaltichum, & circumpreſſorium; ipſis lacteis venis per omne tempus, quo foetus intra illam tunicam commoratur, & lambit, ſuppeditari debere ob diuturnam moram intra inteſtina factam, ſuccum eſſentiae ſeri iam corrupti ſimilem, acidum ſcilicet, acrem, ſalſumque: ita ut nihil aliud efficere lacteae venae poſſint, praeſertim adulto foetu; quam ipſam, ut ita dicam, exſiccare ſiccitatem.. Quod ita eſſe ipſa demonſtrant excrementa foetus ſtatim ac ex utero matris erumpit: dum quod ille excernit, pici-

ni-

nigrae, compactae, & exsuctae simillimum :.

Huic opinioni, ex inquinamento a contentis faecibus intra intestina facto derivare Variolas; ratio forsan alia non vana suffragatur, qua magis magisque haec mea confirmatur, & roboratur. Si libeat enim animum advertere, oculosque ad illam excretionem faecum, quae fit ab infante post assumptionem lactis: & ad alteram illam excretionem, quae ab ipso nuper nato consequitur; videre licet, quod excretio faecum infantis nullam habet similitudinem cum excretione illa, quae ab eo fit non adhuc sugente lac: excretio siquidem sugentis lac est materiei tenuis, & subflavae, & praeterfluentis: verum quae fit a statim nato, & non adhuc lac sugente, compacta est, & viscosa, & nigra, & valde tenax: quapropter inferri iuremerito debeat, quod si foetus lambens in utero serum; alimentum scilicet respectu lactis subtilius, & tenuius; faeces reddit nihilominus compactiores, nigriores, & viscidiores; non aliam ob caufam fieri, nisi quia lacteae venae, diuturna mora faecum, omnem exsuxere substantiam subtiliorem, illasque taliter exsiccavere, ut nigrae picis induerent similitudinem: quare quod exsuxere alimonium, & dein-

deinde appoſuere partibus foetus, corruptionem illam neceſſario exſuſtarum faecum ſapere debeat, & redolere.

Sicuti autem conveniens fuit Creatorem Sapientiſſimum, talem nutritionis diſpoſuiſſe modum, & retentionis faecum intra Inteſtina foetus, ne ipſarum excretione in alia loca, illa devaſtaretur, & corrumperetur compages partium, quibus concluditur: ita fuit aeque conveniens, ut quod impurum alimentum praegnationis tempore partibus communicaretur, a partibus aliquando eliminaretur, & protruderetur.

Ad haec quaedam alia inſuper addenda eſt ratio, ob quam niſi evincatur, exiſtimare ſaltem probabiliter liceat huiuſcemodi eſſe Variolarum materiam: etenim cum duo debeant ſtabiliri tempora geſtationis foetus in utero, & per conſequens eius duae nutritionis viae: alterum videlicet in quo per ſanguinem matris tantum accreſcat, & omnes partes perficiantur nutrianturque: alterum, in quo cum iam ſit efformatus totus, novum nutrimentum aſſumat, ipſique grandiuſculo facto convenientius: & hoc eſt ſerum illud intra tunicam, a qua involvitur, contentum; quod etiam ab Hippocrate in eo libro, quem de Principiis inſcri-

ſcribunt, ſic declaratum eſt. *Puer in utero comprimens labra ex utero matris ſugit, & tum alimentum, tum ſpiritum cordi intro trahit.* Et ſtatim: *Si vero quis interroget quomodo hoc quis ſciat, quod puer in utero trahit, & ſugit; illi ſic reſpondendum eſt. Pueri naſcuntur ſtercus in inteſtinis habentes; & ubi nati fuerint celerrime ventres tum homines, tum pecora exonerant. Atqui non haberent ſtercus, niſi in utero ſuxiſſent, imo neque mammam, ſtatim ut natum eſt, ſugere noſſet, ſi non in utero ſuxiſſet.* Videtis duas iure ac merito ſupponi, & conſtitui debere vias nutritionis foetus, & accretionis; quarum prima cum ex ſanguine nutriente, & alluente partes omnes tantum fiat; certum eſt quod ſi ſanguis maternus impurus fuerit, impuritatem illam partibus quoque foetus communicaturum; & haec forſan erit illa impuritas; a qua per Morbillos vindicat ſe, abſolvitque Natura. Ceſſare tamen haec mala nutritio ex parte materni ſanguinis deberet dum altera via nutritur foetus; quando ſcilicet libare incipit iam dictum ſerum; non quod penitus deficiat tunc temporis prima illa nutritio, quae a ſanguine materno operabatur; veruntamen longe imminui eandem dicendum, nihilque

forſan

forsan aliud suppeditari a sanguine, quam illius stillicidium in stomacho foetus, quare libato sero nutritionis, & alimonii tribuat potestatem: & quamvis dici posset vitium materni impuri sanguinis tali quoque pacto communicari debere; cum serum illud a sanguine promanet, unde venenum illud obfirmatum in materno impurgato sanguine debeat sero lambendo participari; nihilo tamen minus enervari prorsus in stomacho foetus tale venenum existimabunt, quibus in pretio est illa Experientia nostri Francisci Redi, qua veneni Viperarum ingesti ipsa vis, alias horribilis, deleri penitus, & extingui per vim aliam, virtutemque naturae, stomacho insitam, declaratur. Quapropter cum Naturae ipsius providentia, & benignitas incredibilis hac in re miraculo similis appareat; vigere eamdem similiter in tali opera digestionis seri, licet vitiati in stomacho foetus, dicendum videtur.

Separari in stomacho per glandulas in omnem superficiem internae ipsius tunicae confertim instratas humorem salivae similem, iam declaratum est; qui humor per praecisam glandularum conformationem illius Principii virtutem retinere arbitror, per quam animal exorditum est. Etenim, etsi

cre-

crediderint quidam admirabiles illas nervorum propagines undique in ſtomachum diſperſas, tribuere & ipſas poſſe aliquid liquidi illius, quod in nervis contentum eſt, quodque immixtum cum eo, quod ab arteriis ſeparatur, primum coctionis opus peragat: iis tamen nervis referendam potiſſimum cenſeo vim praecipue contractivam, quae tanta eſt, ut adiecta proprio ſtomachi acido animalia oſſifraga duriſſimum, & coctioni obſiſtentem cibum in fluidam brevi convertant ſubſtantiam: & cenſeo talem ſuccum dumtaxat ab arteriis deſtillare; utpote qui exiſtimem contineri tantummodo intra arterias elementum illud, per quod animalis ſtamina exordita ſunt, quodque faciat, ut omnes operationes eiuſdem animalis peragantur: & hoc ſi velitis appellare primum agens, recte dicetis; fuit enim, & eſt ex quo cuncta in motum aguntur, & actus ſuos explicant: & ſi placeat dicere principium, non errabitis; fuit enim, & eſt, eius in quo eſt, cauſa, origo, & primordium: & ſi arrideat dicere naturam, optime dicetis; fuit enim, & eſt, a quo ea, quae animalis ſunt, nata omnia: ipſumque abire arbitror, & aſſervari in ſanguine poſteaquam quaſcunque animalis partes perfecerit: & cenſeo in corde reſtaurari

continenter per omne vitae tempus, ita ut ſtomachus hoc principium ab arteriis ſibi affuſum, participatumque, impartiatur cibo; qui deinde, ope iam dictae contractivae virtutis nervorum, praecipuam coctionem ſuſcipiat. Haec vero res, quam Naturam dico, ſeu animalis principium; ut ubicunque flueret, reflueretque; in ſanguine iam efformatis partibus abire, & diſſeminari conveniens fuiſſe apparet: ſicuti & hoc ipſum principium in ſtomacho per arterias a ſanguine deſtillari, & inde in univerſo animali, quod animalis vitae eſt, quodcunque opus efficere.

Hanc opinionem veritatis aliquid retinere liquet, ſi conſiderare placeat, arterias in eum finem factas, ut per ipſas humores, cuiuſcunque ſpeciei partes ſingulas corporis, non ſolum pervadere, ſed intimius quoque penetrare poſſent, & permanare. Quod ſi tali ſanguinis fluxu, & circuitu partes ſingulae totius corporis alluantur; intimae quoque ſtomachi glandulae tale beneficium ſentire debent, unde ſpirituoſior pars ſanguinis per exiliſſimos glandularum canaliculos inſinuaretur, indeque coctionis maxime tempore, quo omnes ſtomachi diſtenduntur partes, ſecerneretur facilius ad cibi macerationem. Magna ſiquidem velocita-

citate traducto ad glandulas stomachi per arterias sanguine, non tantum qui humor est separabilis illic separari debet, verum etiam illius principii retinere vim, seu naturam, quae per omnes partes sanguinis manat, & funditur. Et haec est illa ipsa Naturae tanta facultas, quae alicuius veneni aliquando praecisas ipsas vires validissimas, quadam praecipua partium eiusdem veneni conformatione insitas, deformare penitus valeat: non valeat tamen obiicere sese infectioni exurgenti ab impuro exsucto a lacteis venis alimento; eo quia, cum aliqua ex sui parte sit necessario dissimile, & inconveniens naturali, debitoque; tamen ex necessitate apponitur & insinuatur: quod insuper cum neque transpirationis lege amandari a Natura possit; infigitur, & magis magisque ipsa mora sequestratur in partibus.

Quod vero huiuscemodi fuerit alimentum, Variolarum ipse declarat morbus, qui profecto per hanc sententiam mitis esse debet, si mater convenientibus vescatur escis illo tempore, quo gerit utero foetum: sin vero acribus, & absurdis, & nimis multis; tunc fieri debet, ut Variolae multae, malaeque qualitatis erumpant; morbusque

ſit vel prorſus lethalis, vel faciem excarnificent, & effodiant, materiamque producant ſanioſam, & foetidam, redolentemque interdum illas ipſas faeces, quas foetus ſtatim ac natus evacuare ſolitus eſt.

Abſit cuicunque dolere, & conqueri Creatorem ſanctiſſimum, ſapientiſſimum, providentiſſimumque tali etiam modo accretionem ordinaſſe foetus in utero: vituperandum tamen matres quaſdam infectis, & auſteris cibis veſci ſolitas; eo magis contribuere, & cooperari vitioſitati alimoniae foetuum: unde poſthac nati, vel a Variolis combuſti, vel tali a matribus ipſis quaeſito philtro conſumantur.

Nec illa quoque obſtat obiectio, nobiliora viſcera, aeque ac externam cutem, ex male appoſito alimento ruinam percipere debere: nam praeterquamquod a diſſectione cadaverum innotuerit hoc factum aliquando fuiſſe; neceſſitas tamen operis erat, quod forſan prope glandulas, praeſertim cutis, & loca ad expurgandum tale vitiatum, & corruptum alimentum commodiora; ratione conformationis partium, & ratione figurae, & qualitatis materiei, ipſum Variolarum conſtitutivum a praeſentiente natura ſegregaretur, vel illis proxime inſigeretur.

DE-

Definitio Variolarum, quae ex tali examine debet consequi, huiuscemodi proponenda est. Quod scilicet sint alimentum indecens humani foetus, cui accedente tum inde externa simili per aërem serpente illuvie; a natura per fermentationem, & ebullitionem dissolvitur a partibus, & sequestratur in pustulas.

Nomine alimenti id omne debet intelligi, quod particulis quibuscunque corporis admovetur: quare sit Naturae ipsius subsidium ad illas substentandas, & restaurandas. Huius duae videntur esse species, quarum altera dici debeat alimentum decens, vel alimentum indecens altera. Alimentum decens fit & conveniens, quando principiis, & componentibus rerum fit appositio similis, vel fere similis aliarum rerum: indecens vero, & inconveniens, quando talis fiat novarum particularum ad principia appulsio, quae non omnem habeant cum prioribus, & naturalibus similitudinem: & quae pariter, etsi prorsus inutiles, vel nocentes, infigantur tamen ipsis, & adiungantur, eo quod aliquam habuerint iam cum eisdem proportionem, uti est materia Variolarum: vel quae sit nec utilis, nec nocens, & infigatur similiter; uti sunt lentigines quae-

dam-

damque diverſae materiae, quae infixae cutem externam, & forſan internas quoque corporis partes abſque noxa, & laeſione diverſo inficiunt modo.

Vtinam, Auditores, fieri poſſet, ut ſicuti corporis oculis tam in hominibus, quam in animalibus ceteris, & plantis accretionem videmus; ita mentis oculis introſpiceremus, quomodo talis fiat a Natura partium novarum appoſitio, & veterum reſtauratio.

Neminem latere arbitror, cunctas res creatas a ſapientiſſimo artifice Deo, vel aſſiduo ferri motu, vel intra ſeipſas motum pati: eapropter affirmarunt rebus omnibus quietem integram fuiſſe denegatam, nihilque ex ſolidiſſimis metallis uſque, & lapidibus magis compactis extare, in quibus tractu temporis aliqua nova non appareat inclinationis, & converſionis facies: & ſive hoc fiat per ipſammet rerum intrinſecam agitationem; quare particularum componentium tranſmutatio quaedam exurgat: ſive per materiam illam tenuiſſimam, & velociſſimam aethercam, quae omnium rerum poroſitates pervadens, ſubſtantias ipſas commovet, atque exagitat; ſive alia quaecunque illa ſit motus lex, qua inanimata

mata ipſa omnia continue moventur, & conteruntur; certa infertur haec ratio, quod ſi inanimata ipſa (pace dixerim illorum Philoſophorum, qui animam rebus quibuſcunque tribuerunt) detrimenta temporis ſentiunt, & intrinſeca colliſione diſturbantur, extrinſecoque indeſinenti pulſu demoliuntur; multo magis animalia, & homines experiri debent miſeram hanc neceſſitatem, ob quam, etiam abſque ulla extrinſecus adveniente cauſa, verum ex ſola ipſa actione invicem, & paſſione principiorum, & componentium, deficere minutatim debent, & interire.

Vt tamen ineluibile patrato ſcelere mortis illa explicata fuit lex, & nihilominus Creatoris infinita charitate tempus aſſignatum, & praeſignificatum, in quo vitam traducere poſſent homines, ſi nulla ab iis fuiſſet iniuria illata Naturae; ita ab ipſo vitae exordio ad uſque terminum, parata fuere alimoniorum ſubſidia, quibus ea, quae quotidie deperderentur, quotidie repararentur.

Verum enimvero quo modo hoc fiat, praeſertim in homine, arduum eſt inveſtigare. Fuere ſiquidem inter Philoſophos veteres (ut rem a ſua origine repetam)

petam) qui minime intelligentes quomodo in huiufmodi victu, aquae fcilicet, & panis, alimentum ineffet conveniens capillo, venae, arteriae, nervo, offibus, & partibus ceteris quibufcunque, dixere, ineffe quidem in hoc alimento particulas convenientes, & unde talis fieret accretio partium: veruntamen mente videri fola, fenfumque omnem refugere. Huius fententiae auctor, vel magifter ille fuit Anaxagoras, qui multo ante Ariftotelis tempora floruit, quique in Phyficis fpeculationibus fuit excellens, & Euripidis, & Periclis, & Socratis praeceptor.

Particulas illas minimas, rerum omnium prima componentia, *primigenias* appellavit Plato. Ariftoteles vero illas dixit *fimilares*; hac eadem ufus appellatione, ut & Anaxagoras, qui non intelligens, qua nam ratione fiant, quae per alimenti affumptionem procedunt, & qua nam ratione iam facta difperdantur; unam rerum omnium Mentem, & effectricem Caufam, a qua cuncta dirigerentur, & ordinarentur, pofuit: quare Plutarchus Philofophus nobilis, viri illius hanc opinionem referens, tali, folidaque ornat laude, dicens: *Hic approbandus eft, qui materiae artificem adiunxerit*.

Ga-

Galenus, qui Plutarchi vita exacta vixit; iam dictis alia addendo, & alia excerpendo ab antiquioribus sapientibus, ac veluti propria depromendo; virtutem verbi, & significationem vocis huius *similaris* Lib. 1. Methodi declaravit sic dicens: *Deus est illa sicut in hominibus natura; prout sentit Homerus: quae similia similibus adducendo, divinas eo pacto suas virtutes ostendit.*

Ingenia recentiorum Philosophorum, tanto licet seculorum fluxu, & intervallo, minime suffecisse ad constituenda, & demonstranda Principia rerum, & componentia; quamvis accesserint insequentium temporum tot, tantaeque excogitatae suppetiae: ita ut haec ipsa Principia, uti Anaxagorae temporibus, ignota adhuc sint; confessus est Gassendus, vir profecto ingenuus, & eruditus, & Philosophus, in Cap. secundo, qui est circa temperiem, & valetudinem animalium, ita loquens: *quod subolfacere quidem liceat praeter ista corpulentiora, atque crassiora elementa, esse longe incorporatiora, subtilioraque alia, quae sensum omnem fugiant; at praesumere nihilominus, gloriarique non liceat, posse ex illorum suppposita extantia, aut percipi, aut declarari,*

quisnam sit mixtionis temperationisque ipsorum cum ceteris modus ; aut qui facta ex ipsis temperies sit facultatum proprietatumque consequentium origo, & radix . . . . videri nos non aliam ob causam Naturae arcana, seu naturas rerum, germanasque causas tot effectorum, proprietatum, facultatumque admirabilium ignorare, quam quia sensibus destituimur, quibus praeeuntibus intellectus, sua acutie, principia huiuscemodi deprehendat, assequatur, perlustret, inspiciat. Quos profecto rerum effectus, quas actiones, quas proprietates demiramur, corporeae conditionis sunt ; quare & principia habent corporea, quae si possemus detegere, tum naturae fores paterent, ac omnia illius arcana plane prorsumque perspicerentur.

Principiorum itaque, & componentium in rebus omnibus, & praesertim in corpore humano cum nesciamus essentiam praecisam, ac individuam ; eorumdem quoque nescire debemus successivam illam reparationem ; qua languentibus, & deficientibus primis, nova semper administrat, apponit, substituitque Natura : quare partium exsurgat alimentum, & fiat. Cum tamen hoc evenire certum sit, incertus vero huiusce rei modus, ordo, ac ratio ; eo

eo magis convenit ingenii vires intendere ad aliquam inquisitionem veritatis persequendam: quod profecto nullo meliori consilio, quam rationabili ipsa coniectura potest effici.

Est autem coniectura rei latentis indicium, & id, quod quis per rationes, & tempora, & signa, & huiuscemodi coniicit; idest cogitat, & colligit. Rationes vero, quibus per iam dictam coniecturam tam grande Naturae opus possit in animante perfici, non aliae mihi esse videntur, quam Principia ipsa, & componentia, quibus, uti superius iam dictum, indita sit ab eadem Natura magnetica quaedam facultas, ob quam noviter quae ingesta, similibus iam pridem existentibus copulentur, apponanturque.

Verumtamen cum sit haec non potior in Animali operatio; secundaria tamen, & quae alterae primaeque famuletur; adiungere convenit hisce Principiis agens quoddam primum, quod est proprius cuiuscunque creatae rei spiritus, qui animans incitansque ipsa Principia, virtutem illis impartitur assimilandi sibi ipsis aequalem, germanamque materiam; ita ut quae indeficienter consumuntur, indeficienter itidem resarciantur.

Hunc ſpiritum (etſi ſparſum in univerſo animali) confluere tamen in ſtomacho veriſimile eſt, inibique deſtillare per glandulas, ſive per extremitates vaſorum, quibus undequaque veſtitus, & circumſeptus interius eſt ſtomachus; ita ut quod hic ſeparatur, ſit quaedam ſubſtantia tenuis, & ſpirituoſa, quae cibo primum immixta, ſui faciat eum redolere, induereque naturam. Sunt etenim glandulae, quemadmodum primus declaravit Hippocrates; *rarae, & pingues, & neque carnes ſunt reliquo corpori ſimiles, neque aliud quid ſimile corpori; ſed friabiles ſunt, & venas multas habent: ſi vero diſſeces, ſanguis largus erumpit ſpecie albus, & velut pituita. Tangenti autem velut lanae apparent: & ſi multa vi ipſas digitis compreſſeris, glandula humorem oleoſum remittit, qui & ipſe conteritur ut plurimum, at diſperit.* Illam autem ſubſtantiam ſpirituoſam (ut quae dixerim exiſtimare me iterum referam) unde cibus eiuſdem modi indolem acquirit; adipiſcitur ſtomachus a ſpiritu ſanguinis ab arteriis illi effuſo: quare cibus tali imbutus ſpiritu, cum deinde magis magiſque perficiatur in aliis partibus ad illum integre coquendum deſtinatis; inſtaurationi corporis fit aptus: & hac ratione manife-

festum sit quam sapienter idem Hippocrates dixerit: *principium corporis nullum esse ; sed omnia similiter principium, & omnia finis*. Tali siquidem natura spiritus arteriosi affectus cibus, chylum gignit similem habentem naturam; & ex chylo iam confecto novus reproducitur sanguis: a sanguine nervosus spiritus, ceteraque exoriuntur liquida; quae omnia primigeniam illam essentiam sapere debent, & continere. Veruntamen, nec liquida ipsa sola tali affici ingenio debent; sed & partes solidae omnes per appulsum praeterlabentis sanguinis eodem debent beneficio gaudere naturae, itaut, sicut edixit Hippocrates, circulo facto, vel ipsa circulatione, exordia nutritionis, & alimenti partes omnes assumant a stomacho, primamque illam stomachi affectionem referant: & ita fiat *Confluxio una, conspiratio una, consentientia omnia: etenim principium omnium unum est, & finis omnium unus, & idem finis est, atque principium* : eo quod ubi desinit, iterum redeat, & in se revertatur Natura. Videtis hic, Auditores, quam sapienter celeberrimus vir ille antiquitatis artificium rerum, & Architectum fuerit demiratus, de eo qui simili, parique ordine cuncta con-

constrruxit sic dicens: *inchoata perduxit ad finem propere: rursumque a fine reflexit ad initium: e planctis enim fit fructus, tanquam e principio finis: & e fructu semen intra se denuo plantam continens, tanquam e fine principium.*

Quo nam vero modo partes corporis omnes oeconomiam illam, sive distributionem, sive appropinquationem alimenti percipiant, difficile est subolfacere; & praesertim quia non possit haec quocunque vitae tempore eadem ratione fieri, eademque mensura. In foetu enim [ne ab hoc longe diffluam argumento] cum duo debeant determinari tempora nutritionis; alterum scilicet, in quo minime valeat lambere contentam intra tunicam, qua ipse est involutus, humiditatem: unde fiat quod a materno tantum sanguine substentetur, alaturque: & alterum, in quo potens sit ad serum ipsum exsugendum; videtis quam difficile sit dividere, & partiri secundum diversum modum se nutriendi, diversum illud, quo alitur alimentum.

Ipse, ut vera fatear, cum opinionibus vel meis, vel aliorum assentiri hac in re debeam, eo quod oculis credere nequaquam possim; arbitror alimentum in utero

ro foetui accommodari debere eodem prorsus modo, quo illi extra uterum, & iam crescente accommodatur. At quis est, qui non sciat a Sapientia divina edoctus, aquam, & panem vitae hominis esse initium? Cum vero infantiae tempora excesserit, fueritque factus puer, delectatur fructibus, & deinde in dies adolescens duriorem exoptat victum, usquequo carnes, & ipsarum ius, quod earumdem habet rationem (& unde forsan a Latinis deducta est vis illius nominis) in sui alimoniam assumat. Si itaque foetus deinceps accrescens exoptat nutrimentum accretioni conveniens, per quod partes leniter, ac sensim obduratae, sensim ac leniter adaugescant; videtis foetum sui initio aliquid tantum delibare a sanguine matris debere, & usquedum grandiusculus factus alimonium lambere incipiat, quod scilicet ipso iam nato lactis suctionis fuerit rudimentum.

Credibile tamen etsi fiat, talem foetus exordio modum nutritionis fuisse a Natura ordinatum; adhuc tamen ea obversatur menti obscuritas, atque caligo, ob quam difficile intelligitur quonam pacto fiat illi primo tempore, vel iam adulto, partium, nu-

nutritio, & conservatio: illaque viget semper Anaxagorae difficultas non intelligentis, qua nam ratione cibus assumptus, & vel ipsa sola aqua, & panis in alimentum omnium eius partium distribuatur; ita ut capillus particulis sibi congruis gaudeat: ossa particulas sibi ipsis conformes deligant: cerebrum, & spinalis medulla similes alliciant: eodemque ordine nervi, & venae, & cuiuscumque diversae corporis partes reliquae ex cibo tam simplici tanta particularum varietate denuo vestiantur, atque reficiantur. Quae omnia, etsi a praecipua materia, partibusque nutriendis conforme, & a vi efficaciaque illius spiritus, quo est foetus ornatus, fieri debere dicendum videatur; via tamen, & ratio, unde talis fiat per materiam, ac spiritum accretio invia, ut dixi, humanae menti prorsus est, omnique destituta ratione: & supra difficultatem Anaxagorae stat hoc antiquius, & semper venerabilius Ecclesiastici dictum, quo hominum circa quascumque res confringitur quaesita quaecumque, & conteritur sapientia. *Quomodo ignoras quae sit via spiritus, & qua ratione compingantur ossa in ventre praegnantis: sic nescis opera Dei, qui fabricator est omnium.*

Cum

Cum autem Philoſophus ille materiae artificem adiunxerit; placet mihi eruditionis tantum, & ſtudii gratia, tam grande myſterium adire; non ut illud interius perſcrutari audeam; verum ut admiratione raptus, profitear libere ignorantiam meam, quam profecto ſuperare non potero, niſi cum ex ineffabili, quam ſpero, bonitate, donetur ſupremum Opificem ſecure diligere; & venerari; & in lumine eius, cunctarum rerum patrem, & lumen ipſum aeternum intueri.

Fingo itaque (quia nec quid clarius, nec quid veriſimilius curta ſupellex mentis meae mihi praeſtat: & quia, ut dixit Cicero, *cum mens noſtra quidvis videatur cogitatione poſſe depingere*) quod cum per illa creationis exordia divinae vocis ſemine, rerum naturae omnium, ſuis incluſae ſeminibus, & ſeminatae diverſo fuiſſent ordine; quibuſcunque rerum naturis praeciſa fuiſſet inſerta vis, qua ipſarum unaquaeque in reparationem ſui generis uberius aſſurgeret; illamque vim fingo ſimul eſſe, & dici debere Naturam. Quantum vero tantula ſit res illa, & cauſa, in quam, & ex qua tanta includitur, & excluditur vis; ab exemplo minutulorum ſeminum procerri-

marum arborum deducere quisque potest: id vero quod est in tantula, exilissimaque parte grani seminis, & vi sua facit, ut fecunda sint semina, est, vel apparet quod sit seminatarum, & seminandarum rerum natura, quae in semine latens, a semine, quod in duas partitur partes, recreatur extolliturque. Fiunt autem hae duae partes, ut in terram iactum est semen, terrae, & humoris beneficio, veluti turgescentes mammulae, quae alimentum praebent, unde ipsa natura seminis erumpit, ac germinat: & haec, quae arborum videtur esse ratio seminum, simili proportione, aliarum rerum omnium seminibus potest aptari.

At posito talem esse, & dici debere Naturam, perscrutari modo convenit quonam pacto in animalibus, & in homine praesertim, talis operetur vis, & quomodo ad illorum alimentum, & sustentationem ipsa manat, & funditur.

Robertus Boyle, ut eo maxime utar auctore, qui primus post Hippocratem ausus est intimius penetrare Naturam; quique summis laudibus exornavit praeteriti aevi nostrates homines, qui Academiam illam frequentabant, Academiarum circa Experimenta reliquarum omnium ma-

matrem, a Magno Duce Ferdinando secundo, virtutibus quoque regiis inter ceteros aetatis suae principes nobili, fundatam, & substentatam; in eo libro cuius ipsa Natura est titulus, pretium verbi exploravit, & qua potuit meliori demonstratione tam ineffabile universi miraculum sectione quarta significavit: innuens, praeter alia, Naturae vocabulo nihil aliud, communiter loquendo, interpetrari posse, quam id, per quod *corpora apta fiant, quae agant in se mutuo, patianturque a se invicem iuxta statas motus leges*. Qua demonstratione, cum nulla ex allatis omnibus, quae talem tantamque virtutem ipsius Naturae explicet, inveniri possit melior, & aptior, omissis ceteris omnium Philosophorum, auctoritati, & argumentis tanti viri libenter subscribere ipse deberem [sunt enim Florentini ab ipsa natura, sive studiorum, sive altera magis explorata honestatis ratione, coniunctissimi Anglis: neque vir ille altissimus, cuius viget hodie, & ubique terrarum sapientia veneratur, & colitur, quique primas inter Philosophos tenet Nevvtonius, aliter dici debet, quam nostrorum temporum Galilaeus: sicut suis praetergressis temporibus fuit Galilaeus

 Ne-

Nevvtonius & ipſe.] At cum latiſſimum, & profundiſſimum ſit ipſius Naturae pelagus, cymbulae quoque mentis meae locus erit, quo pleniſſimis velis excurrere, & navigare poſſit oratio: & utar verbis, quae ad declarandum conceptum ſermonem convenientia videntur, & apta, dicens primum. Naturae vocabulo in plurimis rerum generationibus (ut quae iam dixerim ad clariorem intelligentiam denuo repetam) nihil aliud interpetrari debere, quam vel id, per quod in ſuo genere intelligitur aliquid eſſe: vel interpetrari debere vim praeciſam reſultantem a praeciſo ſpiritu initio creationis rebus ipſis ingenerato, inſitoque praeciſae materiae a Creatore. Quamobrem, & vis earum reſultet a ſpiritu, vel ſpiritus ſit illa ipſa vis, quae dicatur, & dici debeat, Natura: quare alimentum apponatur partibus per principium illud, quod & ſeminibus rerum implantatum eſt: ſive per rei cuiuſcunque Naturam, quae id, quod ſibi ſimile eſt, aſciſcit, & appetit; quod vero diſſimile, repellit, ac reſpuit: itaut quaecunque rei Natura ſit illud Principium, per quod unaquaeque res naſcitur, creſcit, germinat, & ſimilem procreat: & tam in naſcen-

ſcendo, quam in creſcendo, & germinando, & procreando unam ſemper ſervat regulam eamdemque.

Huic Principio in tantula, & exiliſſima parte ſeminis reſidente, quod inſit ipſa rei Natura, minime dubitandum: verum cum ſe explicaverit in germen, quodcumque illud ſit, & fuerit omnibus germinis affuſa partibus; qua in parte cubet potiſſimum praecipueque moretur, difficile non eſt inveſtigare, ſi arrideat illam omni ſapientia redundantem tenere Hippocratis ſententiam, talia in libro de Humoribus aſſerentis: *Quemadmodum arboribus terra; ita animalibus ventriculus; & nutrit, & calefacit, & frigefacit.*

Verum, ut alimenti haec diſtributio intelligatur commodius, quomodo ſcilicet animalia percipiant a ventriculo prima beneficia Naturae, cogitemus oportet, quo nam modo e terra naſcentia & ipſa alantur, & creſcant. Et hac in re praemittendum videtur patentiſſimum hoc exemplum: quod ſi apud aliquem ſit vas aliquod, ſeu terrae receptaculum, ubi herbae diverſae ſpeciei, diverſaeque indolis, uti lactuca, matricaria, endivia, ruta, &c. fuerint ſeminatae, procul dubio eſt, quod debito temporis

poris

poris progreſſu naſcentur, & adoleſcent, & illarum unaquaeque, quamvis diverſae indolis, & naturae, intra illud terrae receptaculum radices habebit ſuas cum radicibus ceterarum intertextas, circumretitas, implicataſque : quae, etſi uno alantur omnes humore, eademque terra contineantur; nihilo tamen minus erit, & quae in caloris facultate, & quae in frigoris alias exſuperet, quaeque ab alia ſit in alia facultate ſuperata. Quae omnia praeſertim fiunt, ac fieri debent a diſparili illa aſpiratione naturae, quae diſparili modo cuique differenti inſerta ſemini, quod ſecundum praeciſam naturam ſeminis eſt, tam ab aëre, quam a terra, & humore aſſumit, & in alimentum ſuae praecipuae generationis convertit, cetera reſpuit, aliiſque concedit.

Quod tamen hactenus dictum eſt, non adhuc explicat intimiſſimum illum agendi modum, quo utitur Natura in exortum, ac ſubſtentationem rerum, earumdemque accretionem : explicari vero quodammodo mihi videtur, ſi dicam in partes ſeminis ſparſam eſſe peculiarem materiam aptam animari a peculiari ſpiritu, illi vel intruſo, vel communicato materiae ſeminis: quare unumquodque ſemen revera ſit diverſorum

com-

componentium congeries conveniens ipsi rei, cuius est semen: quae componentia simul unita cum in sibiipsis decente matrice a spiritu proprio illisque inserto, vel attributo, agitari incipiunt, fermentari, ac rarefieri; distribuit, partiturque in gignendi actu spiritus ille materiam omnem seminis, & efformat rei procreandae parvulas minutulasque particulas: & deinde successive, quicquid ipsis componentibus simile est, ab aëre, a terra, & cuiuscunque matris humore ordinatim assumit.

Perbelle, ac elegantissime tam grande hoc Naturae opus declaravit Hippocrates in lib. quarto de morbis dicens: *Postquam comedit, aut bibit homo, corpus in seipsum, humorem relatum ex ventriculo, & fontes trahunt per venas de ventriculo, similis humor similem trahit de terra. Habet enim eodem modo terra omnigenas in seipsa, ac innumeras facultates. Quaecunque enim in ipsa nascuntur, his omnibus exhibet humorem similem unicuique, qualem & hoc ipsum, quod nascitur, sibi similem iuxta cognationem habet; & trahit unumquodque de terra alimentum, quale etiam ipsum existit. Nam & rosa de terra trahit talem humorem, qualis ipsa in potentia est: & allium de terra* hu-

humorem eiusmodi trahit, quale ipsum in potentia est. Et alia omnia terrae nascentia ex terra trahunt, singula iuxta seipsa. Si enim haec res non ita se haberet, non nascerentur plantae similes seminibus. Cui porro plantae in terra cognatus humor multo uberior est, quam convenit, ea planta aegrotat: cui vero paucior, quam opportunum est, ea resiccatur. At si ab initio non insit terrae humor, quem planta iuxta cognationem trahat; ne germinare quidem poterit &c.

In hanc Hippocratis sententiam includitur, vel ab hac derivatus est recentiorum decantatus Magnetismus; per quem res omnes sibiipsis similia attrahentes, asservari, & cresci debere asseverant: & haec opinio acceptabilis profecto est per illos praesertim, qui firmiter credunt in rerum seminibus, & multo magis animalium, & hominum, diversas simul unitas esse substantias, quibus per affluxum circulationemque humoris, vel sanguinis, novae spiritus beneficio, reapponantur substantiae, a quibus, quae insitae, refocillentur, restaurenturque. Quod tali pacto fieri debere, constanter arbitrari sunt, maxime accurrente ipsa aëris gravitate, quae ex omni parte urgendo, & incessanter premendo, al-

la-

labenti humori viam faciat, & ad circulandum ipsum urgeat, impellatque. Eoque magis talis declaratur operatio Naturae, si rerum callidissimae, ac peritissimae culturae, & illarum maxime, quarum semina postquam iaciuntur in terram, & excaulescunt, denuo transferuntur in terram, advertatur animus: non enim, ut arborum praesertim radices extendantur facile, securiusque firmentur earum caudices, multo intus in fossae profunditatem aptari, & reponi convenit; implantari veruntamen debent circa ipsius superficiem, quo aëris beneficium sentiant, neque eaedem radices terrae simul, & aëris gravitantis ponderibus compressae nimis remaneant: quare humor influens ramorum proceritati, & fructuum copiae abunde respondeat.

Rerum exordio perpaucula quamvis hac mea, penitusque fracta ratione sic definito; addendum tum etiam necesse videtur, quod sicut exortae rei Natura, sive Spiritus, sive materialis Anima crescit quotidie, restauraturque, ac per aliquod spatium temporis in vigore persistit; ita deinde sensim, sensimque decrescit. Verum ipsa alimenti distributio per omne vitae tempus primis illis componentibus apponitur: ete-

nim prima componentia talem rem, vel tale animal; excrescunt & ipsa, sustentantur, vel imminuuntur proportione illa, & secundum mensuram, qua spiritus, qui est sive rei, sive animalis Natura, potens est ad rarefacienda plus, minusve componentia illa rei, vel animalis: unde essentiae externarum particularum, quae quoquomodo assumantur, & quae similitudinem habeant cum essentiis particularum constituentium constitutiva, & principia ipsa rerum; per talem illam spiritus, seu Naturae energiam, suppeditare possint accretionis, & sustentationis fomenta, quae tamen paulatim deinde deficiant; non ex parte rerum, quae assumantur; veruntamen vitio Naturae, seu spiritus, qui diuturna, irrequietaque debilitatus, & relaxatus opera, non sit amplius sufficiens ad sustentandas, reficiendasque particulas constituentes ipsa Principia componentia; ita ut haec fiant exucca, exinanita, & vigorem, gratiam, roburque omne tandem amittant.

Et sicuti videmus evenire in orbe Terrae, in quam Solis orbis radios suos spargens impartitur lucem, quae lux parum facultatis haberet per se sola, nisi taliter esset conformata, ut a Solis corpore, & dum

transversum agitur, aethereum spiritum incorporaret; quem spiritum animam lucis esse, abunde patet: non enim eandem vim habet lux, seu radii Solis autumnales, sicut qui per vernum tempus diffunduntur; quamvis ipse Sol per illa tempora super faciem Terrae quadam statuta hora illucescat aequaliter. Vere enim tantum novo exaltantur germina herbarum, & arborum, reviviscunt frutices, in amoris furias, ignemque ruunt animalia fere quaecunque: & denique alligantis omnia hiemis tristitia dissolvitur: at per æstatem, & per nimios redundantesque calores, Naturae operationes, & rerum plurima germina vel subsident, vel contabescunt: ita ut ipsa intensior caliditas, lucisque immoderata potestas, Naturae vires rebus plurimis imminuat, aut frangat. Quod est indicio ipsi luci multo magis immixtam esse verno tempore salutarem vim illam, vitalemque per omnem mundum pertinentem, quae super faciem terrae accrescentibus diebus accrescat, eademque decrescat decrescentibus. Quod si sola caloris actione haec omnia perficerentur, uberius germinare deberent arbores aestivo, quam verno tempore, omnesque tunc melius excitari deberent naturae vires, & stamina.

 Cum

Cum itaque radii Solis ipsa tantum admixtione aetherei spiritus vegetare cuncta faciant, nutriant, atque sustentent: ipsique radii sua operatione peracta vieti remaneant, & imbecilles ad Solem, unde sunt digressi, redire propria gravitate cogantur, suoque forsan reditu induere novam aetheris, & ad solem referre virtutem; an non, & in animali, & in homine idem prorsus evenire dicendum? Dicendum scilicet sanguinem vividum ac rubentem spiritu cordis animatum, a corde pulsum; ac forsitan in aliquibus locis novo spiritu affusum, & denique in partes omnes corporis plus minusve dispersum, in easdem arteriarum beneficio prosilire, ut congruis particulis, ad instar radiorum Solis; veluti supra est indicatum; componentium, & membrorum particulas alio in modum amnis turgescentis vi propulsae aquae, alio fluenti, vel rivi proportione reficiat, atque restauret; eadem prorsus ratione, qua lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, & similiter frutices, virentesque circumdispersae herbae, alluentium aquarum beneficia sentiunt, & gaudent; quae si deficiant vel in iisdem ob aliquam causam deficiat spiritus aquarum proprius, dissolvi illas, vel flaccesce-

re

re necesse est : uti flaccescunt, & languent omnes partes per inopiam spiritus corrugatae, algentes, contractaeque, confectis hominibus senectute.

Hac profecto ratione ipse adducor, ut credam rebus omnibus, ipsisque animalibus in primis, tam multam esse necessariam quantitatem aëris: quia scilicet non solum ab externo spiritu, internus rerum spiritus recreetur, & instauretur; verum ut ex quavis natura particularum tantarum per ipsum dispersarum aërem, quae essentiae componentium animalia, resque ceteras, similitudinem habeant cum essentiis omnigenis per aërem dispersis, inspirati aëris beneficio itidem restituantur : & adducor, ut credam, citiorem in corporibus Spiritus iacturam, febrium, morborumque omnium, & citioris senectutis esse causam, longioremque iuventutem traducere, qui nec praecipitanter perdere, nec nimis effuse dissipare spiritum properant; etenim & arbores ipsae, quibus superveniente frigore decidunt folia, asservant adhuc, & supra suae speciei ceteras, quae praesertim, si fuerint paucis natae annis, proprio abundent spiritu ; ita ut per ipsum melius nutritionem eorumdem protrahant, longiusque frondescant, & vireant.

Quae

Quae de modo alimonii, a quo cunctae res sustentantur, & homines, & de rerum spiritu ipse dixi, ab Hippocrate praesertim accepi, qui sicuti de rerum exordio, ita & de rerum interitu sapienter est alloquutus lib. de Natura hominis, in quo ad plurium rudem stolidamque intelligentiam circa quatuor vulgata illa rerum elementa sese accommodans, haec ait: *Et rursus necesse est secedere singula in suam ipsorum naturam, homine moriente. Humidum nimirum ad humidum: siccum ad siccum: calidum ad calidum: frigidum ad frigidum. Talis autem, & animalium est natura, & aliorum omnium; generanturque similiter omnia: & occidunt similiter omnia. Constat enim natura ipsorum ex his praedictis omnibus, & desinit iuxta praedicta in id unumquodque, unde est compactum secedens.*

Praeclarissimam hanc sententiam citatus auctor vel ab immortali, & rationali suo lumine hauxit, & accepit: vel eadem fere est, atque haec, quae legitur in Ecclesiaste. *Dixi in corde meo de filiis hominum, ut probaret eos Deus, & ostenderet similes esse bestiis. Idcirco unus interitus est hominis, & iumentorum, & aequa utriusque conditio. Sicut moritur homo, sic & il-*

& illa moriuntur: similiter spirant omnia, & nihil habet homo: scilicet circa suum esse materiale tam in exortu, quam in interitu; *iumento amplius*.

Sed ut eo redeat unde haec Dissertatio longe dilapsa est, in eaque declaretur tandem qua nam ratione alimentum foetus, non totum sit ipsi foetui proprium, quare processu aliquo temporis erumpat Variolarum morbus; necesse habeo, ut vestram iam depellam sitim, ab Hippocratis fonte inexhaustas rursum haurire aquas.

Philosophus hic suum cogitandi, & ratiocinandi modum ad rationem, qua utitur in agendo Natura conformavit, aptavitque; illis quamvis edoctus, & integre instructus; renuncians disciplinis, quibus hodie, novo docendi ordine, & maximo fortasse Religionis nostrae damno, placet educare adolescentulos: ita ut his eae proponantur artes, quae magis ad exercendum ingenium, quam ad illustrandum animum valeant. Philosophus inquam hic dum explicare studet, quo nam pacto primis illis rerum Componentibus apponantur denuo aliae particulae, quae cum illis iam existentibus eiusdem sint indolis: & dum ipso Naturae ordine, ac lumine opus hoc

hoc perlustrat; a terra similiter exemplum petit, ac talia profert. *Quemadmodum ex terra nascentia, & in ipsam plantata, ac seminata, ubi in terram pervenerint, unumquodque trahit id, quod naturae suae familiare in terra existit (inest autem in terra, & acidum, & amarum, & dulce, & salsum, & omnigenum.) Primum itaque plurimum eius trahit in seipsum, quod sibi iuxta naturam maxime familiare fuerit, deinde trahit etiam reliqua.* Etiam reliqua trahere foetum, praeter ea quae ipsismet eius componentibus maxime familiaria fuerint, in similem modum earum rerum, quae ex terra nascuntur, credibile esse videtur: & praesertim si accretionem illam insignem foetus consideremus per ea tempora, quibus in utero matris degit: quae accretio cum per vividam valentemque vim Spiritus foveatur alaturque; nihil mirum mihi videtur si particulis naturalibus per similes particulas accrescentibus, particulae quoque aliae etherogeneae dissimilesque admisceantur, & tenellimis, mollissimisque partibus eiusdem foetus simul infigantur: quae cum fuerint infixae, non nisi externo violento furentique pulsu, & magno deinde tumultu morbi, & ceterarum seditione par-

partium evelli a natura, & refelli possint.

Si alimentum tali ratione procederet staret forsan definitio allata Variolarum: & maxime si & materia ipsarum talis foret qualis a me indicata est: verum cum de rebus incertis, & controversis ipse dixerim; contenti eritis hoc in loco iterum referre me haec ipsa verba quae Cicero in libro de Vniversitate grandia tractare audens consignavit memoriae hominum sempiternae: *Si forte minus id quod habemus animo consequimur, ut tota dilucide, & plane oratio exornata sibi constet, & ex omni parte secum ipsa consentiat: haud sane erit mirum, contentique esse debebitis, si probabilia dicentur: aequum est enim meminisse, & me qui disseram, hominem esse, & vos qui iudicatis; ut si probabilia dicentur, nil ultra requiratis.*

ML

